

AMERİKAN YÜKSEK MAHKEMESİNE DÜŞEN GÖREVLERDE DEĞİŞMELER*

Çeviren :

Prof. Dr. Walter F. MURPHY
Princeton Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Tunçer KARAMUSTAFAOĞLU

G İ R İ Ş

A. Amerikan Anayasası on yapraklı, kısa ve özlü bir belgedir. Bu kısalık onun belirgin görünümüdür : Anayasada, yalnız bir kaç konu üzerinde ayrıntılı kurallar bulunmaktadır. Başka konularda Anayasa, geniş, genel ve üstü kapalı deyimler kullanmış, bunlarla yetinmiştir. Gerçekten, Anayasada üstü örtülü deyimler çok. Örneğin, Anayasanın IV üncü Değişikliğindeki «haksız arama ve yakalama»dan amaç nedir? Buradaki «haksız» sözünden ne anlaşılmalıdır? Pek belli değil. Bunun gibi, Anayasanın hiç bir yerinde yargı denetinden, yasaların Anayasaya uygun olmaları gerektiğinden ve yargıçlara bu konuda yetki verildiğinden, açıkça söz edilmemiştir. Ama, Anayasanın VI ncı maddesindeki sözlerden yasaların Anayasaya uygun olmaları gerektiği anlamı çıkarılabilir : «İşbu Anayasa, ve ona uyularak yapılacak Birleşik Devletler Yasaları, ... ülkenin üstün yasası olur.»

B. Amerikan Yüksek Mahkemesi, federal sistem içinde en üst katta yer alan bir mahkemedir. Yüksek Mahkeme, Anayasada açık, seçik bir kural olmamakla birlikte bütün federal yasalardan, kararnamelerden, Birleşik Devletlerin taraf olduğu antlaşmalardan doğacak anlaşmazlıkları inceler, bunları yorumlar ve en önemlisi, ileri sürülecek Anayasaya aykırılık iddialarına bakar (ABD Anayasası, M. III/2).

C. Yüksek Mahkemeye düşen bu görevler her siyasal sistem-

(*) Prof. Dr. Walter F. Murphy'nin 15 Mart 1974'de Ankara Hukuk Fakültesi Bankacılık Enstitüsünde verdiği «*Changing Roles of the Supreme Court*» adlı konferansın not tutularak yapılmış türkçe çevirisidir.

de önemlidir, ama Birleşik Devletler sistemi içinde bunların önemi daha da büyüktür :

1. Devlet biçimi federaldir; siyasal yetkilerden bazıları buna göre bölüştürülmüştür. Kimi yetkiler —

- (a) salt federal organlara,
- (b) salt federe organlara verilmiş, kimileri de ya
- (c) federal-federe organlar arasında paylaştırılmış ya da
- (d) bunlardan hiç birine tanınmamıştır.

Federal düzeyde yetkiler daha da parçalanmış, devletin yasa- ma, yürütme ve yargı organları arasında bölüştürülmüştür. Anayasa- sına bakarsanız, onun bu kuvvet (yetki) dağılışı konusunda pek açık, seçik olmadığını görürsünüz. Ama, Anayasadaki bu belirsiz- lik, bu bulanıklık bilinçlidir; anayasa koyucusu bunu bile bile böyle düzenlemiştir. Organlar arasında belirecek anlaşmazlıkları çözebilmek için, kuvvetler ayrılığı öğretisinden işe yarayacak so- nuçlar çıkarmaya olanak yoktur. Çünkü Anayasa kuvvetleri ayır- mamış, üç ayrı kurum arasında harman etmiştir. Başka söyleyiş- le, Anayasa, kuvvetleri uyumlu biçimde birbirleriyle ilişkiye sok- muştur.

Amerikan siyasal partilerinde disiplin yoktur; Amerikan top- lumunda çıkarlar çoktur; iç hukuk kuralları belirsiz ve bulanık, so- runlar ise pek karmaşıktır. Onun için de Amerika'da, yasama ve yürütme işleri bir pazar yeri ya da bir panayırda alı- ş veriş yön- temine benzer bir yöntemle yürütülmektedir. Yasalar ve kararlar toplumun değişik çıkarlarına metinlerinde yer vermek, onları kap- samak istedikleri için, çok kez kapalı, belirsiz biçimde düzenlenir- ler. Elbet bu da yargıçların işini çoğaltır ve güçleştirir.

Yüksek Mahkemenin yetkileri sınırlıdır : Bir olayı kendiliğın- den harekete geçerek inceleyemez. O olayın ya da davanın usulü- ne uygun biçimde önüne getirilmesi gerekir. Yüksek Mahkemenin önüne yılda 4,000 dava gelir. Ama, Yüksek Mahkeme bu davalardan bir çoğunu, bunlar daha önce bir ya da genellikle iki mahkemede incelenip karara bağlanmadıkça ele alamaz. İstinaf görevini görür- ken ilk derece mahkemesinin tutanak ya da kararında açıklanan olaylarla ilgilenebilir ve bunları bazan hukuk yönünden önemli say- dığı genel bilgilerle tamamlayabilir. Alt dereceli mahkemelerin yar- gıçlarına önlerindeki sorunu nasıl ele almaları gerektiğini söyler.

Yüksek Mahkemenin elinde verdiği kararları uygulatacak hiç bir güç yoktur. Burada Yüksek Mahkeme siyasal organların, özel-

likle Başkanın gücünden yararlanır, çünkü emir ve kararları uygulatacak maddî güç onların elindedir. Bundan başka, Yüksek Mahkeme yargıçlarının sayıları, Mahkemenin ödeneği, yardımcı personeli, istisnaf yetkisi, bütün bunlar birer yasa konusudur ve dolayısıyla Kongre'nin yetkisine girmektedir.

Yüksek Mahkemede boşalma olunca, Başkan, Senatonun onayını alarak o sırada görev yapan yargıçlardan daha değişik görüşte ve eğilimde yeni yargıçlar atayabilir. Nitekim, 1969'da Başkan Nixon Yüksek Mahkemeye böyle dört yeni yargıç atamıştır. Dört eski yargıcın biri çekilmiş, biri emekli olmuş, ikisi de ölmüştür. Bu yöntem yeni yargıçlara Yüksek Mahkeme kararlarının yönünü değiştirme olanağını sağlayabilir.

Y ü k s e k M a h k e m e n i n K u r u l u Ő B i ç i m i

Yüksek Mahkeme dokuz yargıçtan kurulmuştur. Bu dokuz yargıç iyi hal göstermek kaydıyla ölünceye dek görevlerinde kalırlar. (ABD, Anayasası, M. III/2) Ama, yargıçlar on yıl görev gördükten ve 70 yaşına bastıktan sonra yılda 60,000 dolar tutan emekli aylığı ile emekliliklerini isteyebilirler. Görevlerinde iyi hal göstermeyen yargıçlar, *I m p e a c h m e n t* yoluyla Temsilciler Meclisinde sanıklanır ve Senatoda yargılanırlar. Mahkûmiyet kararının Senatoda üçte iki çoğunlukla verilmesi gerekir. Şimdiye dek hiç bir yargıç hakkında bu yoldan mahkûmiyet kararı verilmemiştir.* Yalnız bir olayda, sahtekâr bir iş adamıyla kuşku uyandıracak ilişkiler kurduğu öğrenilen bir yargıca resmî olmayan yollardan işten el çektirilmiştir. Bir kaç yargıç da akıl durumlarının bozukluğu dolayısıyla meslekdaşlarının itirazı üzerine görevden çekilmişlerdir.

Ortalama her 23 ayda bir Yüksek Mahkeme yargıçlıklarında bir boşalma olur.

Başkan, yargıçları politikada etkin ve çok kez o sırada bir kamu hizmeti görmekte olan hukukçular, avukatlar arasından seçer. Seçilenlerin yaklaşık olarak yarısının şu ya da bu biçimde bir hukuk tecrübesi vardır. Ama, Birleşik Devletlerde meslekten yargıç olarak yetişmiş bir yargıçlar topluluğu yoktur.

Yüksek Mahkemeye şimdiye dek atanan yargıçların hepsi, erkektir. Biri dışında bütün yargıçlar beyaz ırktandır. Çoğu Protes-

(*) Yüksek Mahkemede 1796'dan 1811'e kadar üye yargıç olarak görev görmüş bulunan Samuel C h a s e, iktidarı ve Başkanı eleştiren sert siyasal konuşmalar yaptığı için sanıklanmış (*impeached*) ama, suçsuz görülerek beraat etmiştir. (*Çevirenin Notu*).

tandır ama, Katolik ve Yahudi yargıçlara da rastlanır. Yargıçlar genellikle Başkanın partisindedirler ve parlamento yelpazesinde de merkeze yakın bir tutum içinde görünürler. Bir çoğu üst-orta ya da üst sınıfa bağlı ailelerin çocuklarıdır. Öğrenimlerini ülkenin en seçkin üniversitelerinde yapmışlardır. Hiç kuşkusuz, yargıçlarda ilk önce hukukî yetenek ve beceri aranır. Ama onların siyasal yöneliş ve doğrultularına (orientation) daha çok önem verilir. Çünkü geniş takdir yetkileri bulunmaktadır. Bu da Başkanın yargıçları neden görüş ve inançları sınılanmış, denenmiş etkin kimseler arasından seçtiğini açıklar. Gelgelelim, siyasal yaşayış içinde etkin olan hukukçuların arasında öyle partizanları da vardır ki, bunların Yüksek Mahkemeye atanmaları elbette düşünülemez.

Y ü k s e k M a h k e m e n i n Ç a l ı ş m a Y ö n t e m i

Yüksek Mahkeme oyçokluğu ile karar verir. Bütün yargıçların tek ve eşit oy hakları vardır. Bununla birlikte, Başyargıçlık katına özel biçimde atanmış olan Başyargıca bazı öncelikler tanınmıştır. Ama bu öncelikler, onun öbür yargıçlar üzerinde üstünlük kurmasını sağlayacak ölçüde değildir. Başka söyleyişle, Başyargıca öteki yargıçlar üzerinde bir üstünlük kurmaktan çok bazı usulî olanaklar sağlanmıştır. Bunu belirtmek için de yargıçlar çok kez «ben Başyargıç adına, onun yararına görev yapmıyorum» derler. Başyargıca tanınmış olan bu olanaklardan bazıları şunlardır: Öncelikle konuşur; çoğunlukla birlikte karar vermişse çoğunluk görüşüne katılan yargıçlardan birini Mahkemenin görüşünü yazmakla görevlendirir; azınlık görüşüne katılmışsa bu kez Mahkemenin çoğunluk görüşünü yazma görevini o görüşe katılmış bulunan yargıçlardan en kıdemlisine verir; önemli davalarla ilgili kararların Başyargıç ya da en kıdemli yargıç eliyle yazılmaları oldukça olağandır.

Gerçekte Yüksek Mahkeme tek bir kurul halinde çalışmaz. Genellikle yargıçlar tek başlarına çalışırlar ve ellerindeki sorun üzerinde birbirlerinin görüşüne başvururlar. İşte, bu türlü çalışma da kurul görüşünden çok kişisel görüşlerin ortaya çıkmasına yol açar. Nitekim, her yargıç ister karşıoy, ister karara katılma biçiminde olsun, kendi öz görüşünü yazar ve karar açıklanuncaya değin oy'unu değiştirebilir. Hatta yargıca, görüşünü (oy'unu) taraflardan biri davanın yeniden dinlenmesini istedikten sonra da değiştirme olanağı tanınmıştır. Bu bakımdan yargıçların bir hareket özgürlüğü vardır. Onun içindir ki, mahkeme görüşünün yazılması işinin bir yargıca bırakılmış olması öbür yargıçların yazılan görüşü kabul edecekleri anlamına gelmez.

Yüksek Mahkeme iki hafta aralıksız toplanır ve çalışır. Haftalık çalışma, Pazartesi'den Perşembe gününe kadar sürer. Cuma günü, Yüksek Mahkeme yargıçları özel bir kurul toplantısı yaparlar ve burada daha önce dinledikleri dava konularını tartışır ve oylarlar. Ondan sonra düşünmek ve görüşleri yazmak için, toplantılara iki hafta ara verilir.

Yüksek Mahkemenin önüne federe devletlerin yüksek mahkemeleri ile federal düzeydeki alt dereceli mahkemelerden incelenmek üzere 4.000'nin üstünde dava dilekçeleri gelir. Yargıçlardan 4'ü bir davanın dinlenmesine karar verirlerse, Mahkeme o davaya bakar.

Taraflardan her birine dava lâhiyalarını verişme olanağı sağlanmıştır. Lâhiyaların uzunluğu konusunda bir ölçü koyulmuş değildir. Kural olarak taraflara iddialarını Mahkeme kurulu önünde sözlü biçimde açıklamak için, 30-60 dakikalık bir süre tanınmıştır.

Y ü k s e k M a h k e m e v e S i y a s a l S i s t e m

A. Yüksek Mahkeme, bir bakıma üç Devlet organının en güçsüzdür. Çünkü elinde ne zorlayıcı bir gücü, ne de parası vardır. Onun bu güçsüzlüğünün daha önemli bir nedeni vardır ki, o da Yüksek Mahkemenin pozitif değil negatif biçimde görev görmesidir. Örneğin, Yüksek Mahkeme Kongre'nin sosyal güvenlik konusunda bir yasa koyabileceğini belirtebilir ama, kendi böyle bir yasa koyamaz. Bunun gibi, Yüksek Mahkeme bir devlet memurunun bir yurttaşın kamu haklarını çiğnediğini belirtebilir ama, o görevli hakkında kovuşturma açılmasını ya da bir başka işlem yapılmasını istiyemez. Ancak, bunlara bakıp Yüksek Mahkemenin bütünü bir çaresizlik içinde olduğu da söylenemez. Çünkü Yüksek Mahkemenin bu konularda da yetkileri vardır, ama sınırlıdır.

B. Yüksek Mahkemenin önüne devlet ve topluma önderlik etmesini ve öbür iki organın önüne geçmesini sağlayacak büyük fırsatlar çıkabilir. Nitekim, (Truman yönetiminde 1947-1952 ve Nixon yönetiminde 1969) Başkanla Kongre arasındaki ilişkilerde bir çıkmaz içine girildiğinde ya da (Eisenhower-1953-1960) gibi güçsüz bir Başkanın iş başında bulunduğu ve Kongre'nin üstünlük kurmayı başaramadığı dönemlerde, Yüksek Mahkeme için büyük fırsatlar doğmuştur.

Bunun gibi, yasa konusu yapılmış önemli bir kamu sorunu ya da bazı kamu sorunları Yüksek Mahkemenin önüne geldiği zaman onun için gene böyle bir fırsat belirmiştir. Gerçi Yüksek Mahkeme kimi sorunları, örneğin dış politikayı ilgilleyen sorunları, siya-

sal sorun (Kara Avrupası diliyle hükümet tasarrufu, ç.n) sayarak incelemez, bunları yargılanır nitelikte görmez ama, yurttaşların kamu haklarını idarenin hukuka aykırı eylem ve işlemlerine karşı koruyabilir. Yüksek Mahkeme yargıçları arasından biri çıkıp öteki yargıçları siyasal ve düşünsel yönden daha inandırıcı, daha doyurucu kararlar almaya ve gerekçeler göstermeve itebilir. Kısaca, böyle etkin bir yargıç öbür yargıçlara önderlik edebilir.

Ş i m d i k i D u r u m

A. Şimdi de Yüksek Mahkemenin önünde önderlik yapmasını sağlayacak bazı olanaklar bulunuyor. Gerçekten, Başkanla Konrenin ilişkileri bir çıkmaza girecek olursa Yüksek Mahkeme için, gene böyle bir olanak belirebilir. Bugün toplumda Yüksek Mahkemenin ele alıp inceleyebileceği gene bir çok sorun var : Suçlar, düşünce ve söz hürriyeti, çevrenin korunması gibi.

B. Başyargıç Earl Warren'nın (1953-1969) görüş ve anlayışı ile Yüksek Mahkemeye 1969'da atanmış olan Başyargıç Warren Burger'in görüş ve anlayışı arasında büyük bir ayrılık görülüyor. Warren, Yüksek Mahkemenin günün önemli sorunları üzerine eğilmesini isteyen ve bu yolda çaba harcayan canlı, hak ve adalet duygusu yüksek olan bir kişi idi. Nitekim, Başyargıç Warren'a Amerikan toplumunun yaşayış biçimini Amerikan Anayasasında açıklanmış olan ülkelere iyice yaklaştırmak ya da o ülkelerin düzeyine çıkartmak için yargıçlar ne yapmalıdır diye sorulduğunda, Warren onlara dört önemli sorun üzerine eğilmeleri gerektiğini söylemiştir. Warren'nın önemli saydığı dört sorun şudur :

1. Kara derili yurttaşların (zencilerin) Kamu Haklarının korunması;
2. Söz ve basın hürriyetinin demokrasinin temeli sayılması ve söz hürriyetinin sınırlarını belirlemek için koyulmuş olan açık ve yakın tehlike (**clear and present danger**) gibi öznel nitelikteki bir ölçütün özenle kullanılması;
3. Kentlerde ve kırsal yerlerde yaşayan seçmen toplulukları arasındaki siyasal temsil eşitsizliğinin ve ayırımın kaldırılması;*
3. Ceza adaletindeki haksızlıkların düzeltilmesi.

Warren başkanlığındaki Yüksek Mahkemenin toplum içindeki bu etkin tutumu, çok eleştirilmiş ve onun bir çeşit Kurucu Meclis

(*) Bu konuda Yüksek Mahkemenin 26 Mart 1962 tarihli şu kararına bkz. *Baker v. Carr* (Çev. notu).

gibi iş gördüğü ileri sürülmüştür. Bu savda, az da olsa bir gerçek payı vardır.

C. Toplum sorunları karşısında Burger Mahkemesi, Warren Mahkemesi kadar duyarlık göstermiyor. Warren Mahkemesinin önemli saydığı sorunları, Burger Mahkemesi pek önemsemiyor ve bunları «ufak tefek» sorunlar olarak niteliyor. (Silâhli kuvvetler ve San Antonio Okulu ile ilgili davalar, Burger Mahkemesinin bu tutumunu yansıtan örneklerdir).

İki Mahkeme arasında çalışma ve iş görme anlayışı bakımından da ayrılıklar bulunmaktadır. Warren Mahkemesi ülke sorunlarının üzerine gitmeyi seçerken, Başyargıç Burger, yargıçların çok çalıştıklarından ve yüklerinin ağır oluşundan söz etmekte ve yargı sisteminde verimliliği sağlayacak bir reform yapılmasını istemektedir. Burger Mahkemesi, kararlarında siyasal felsefeye katkısı olacak geniş kapsamlı görüşlere yer vermiyor daha çok teknik ayrıntılara eğiliyor ve bunlara bağlanıyor. Burger Mahkemesi bu tutumuyla «mütevazı» bir yargı anlayışı içinde görünüyor. Ama, Mahkeme gene de tarihsel yönden önemli olan bazı konulara eğilmesini bilmiştir :

1. Çocuk düşürme ve çocuk aldırmanın suç olmaktan çıkarılması;
2. Ölüm cezasının kaldırılması;
3. New York Times Gazetesi ve Pentagon'un gizli belgelerinin açıklanması olayındaki tutumu, bunun örnekleridir.

S o n u ç

Gerçi, Yüksek Mahkeme şimdi toplum içinde güçlü, olumlu bir önderlik yapmaktan yoksun görünüyor ama, yine de güçsüz ve etkisiz sayılmaz. Şimdiki Mahkeme, somut olaylardaki tutumuyla Warren Mahkemesinin hürriyetçi anlayışından biraz daha geriye düşmektedir. Burger Mahkemesinin yargıçları, Warren Mahkemesinin içtihatlarını reddetmesine reddetmiyorlar ama, onları değiştirmek istiyorlar. Burger Mahkemesinde de gelecek için umut verici olan genç ve parlak zekâlı yargıçlar yok değil. Örneğin, yargıç Rehnquist bunlardan biri. Ne var ki, Burger Mahkemesinin yargıçları, Warren Mahkemesinin yargıçları gibi kendilerini Washington da beliren iktidar boşluğunun içine öyle birdenbire atmaya istekli değiller. Gelgelelim, geleceği şimdiden kestirmek güç. Bu, biraz da şimdiki yargıçların ömürlerine, Cumhuriyetçilerin iktidarda kalış sürelerine ve bir de Cumhuriyetçilerle Demokratların ilerde yeni yargıçları atarken gösterecekleri hünere ve sağduyuya bağlı bir şey.